

*В. В. Бонарев,
к. е. н., асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ТРАНСАКЦІЙНИМИ ВИТРАТАМИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

V. Bonarev,
PhD (Econ.), assistant of the department of accounting, audit and economic analysis,
Chernivtsi National University named Yuri Fedkovich, Chernivtsi

THE THEORETICAL BASIS FOR MANAGEMENT OF TRANSACTION COSTS EFFECTIVE ENTERPRISE COMPANY

У статті досліджено питання управління трансакційними витратами на підприємстві. Розглянуто підходи щодо визначення сутності управління витратами, а також розкрито теоретичні засади управління трансакційними витратами.

Встановлено доцільність здійснення управління трансакційними витратами для ефективного здійснення суб'єктом господарювання своєї діяльності. Розроблено механізм управління трансакційними витратами, який дозволяє показати місця виникнення трансакційних витрат, їхні види та можливі шляхи управління такими витратами, що у свою чергу призводить до тримання управлінською ланкою повною й релевантною інформацією, що дозволить приймати виважені оперативні управлінські рішення для покращення роботи підприємства загалом.

Висвітлено доцільність розгляду управління трансакційними витратами на підприємстві за двома напрямками, які дозволяють розкрити причини та необхідність здійснення управління цими витратами. Досліджено об'єкт та суб'єкт управління трансакційними витратами, а також запропоновано функції, які має виконувати суб'єкт управління цими витратами для покращення діяльності підприємства.

The article studies the management of transaction costs at the company. The approaches, to determine the nature of expense management and describes theoretical principles of management transaction costs.

Established expediency of control transaction costs for the effective performance of their entity. Designed the mechanism of control transaction costs, which allows you to show the place of occurrence of transaction costs, their types and possible ways to control these costs, which in turn leads to holding managerial complete and relevant information, which will make better operational management decisions to improve enterprise as a whole.

Management deals with the feasibility consideration transaction costs at the plant in two directions, that allow you to discover the causes and the need for management of these costs. Investigated object and subject of control transaction costs and proposed functions, who should perform the subject of managing these costs to improve the enterprise.

Ключові слова: витрати, трансакційні витрати, управління витратами, система управління, управлінський облік.

Key words: costs, transaction costs, management costs, management system, management accounting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі управління підприємствами витрати діяльності виступають важливим об'єктом обліку та аналізу, оскільки їхня роль у формуванні фінансового стану суб'єкта господарювання є визначальною. Сучасні досягнення теорії трансакційних витрат, відкривають нові аспекти обліку та аналізу витратами підприємств, а вимоги часу створюють необхідність їхнього врахування для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набуває проблема обліку, контролю, управлінню та аналізу трансакційних витрат на підприємствах.

Трансакційні витрати як специфічний вид витрат суб'єктів господарювання розсіяні між витратами підприємства і знаходиться поза межами цілеспрямованого управлінського впливу, а це вимагає раціональних методів ведення обліку, управлінню та проведення аналізу таких витрат.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання управління витратами знайшло своє відображення у працях Т.І. Адирової, О. Власенка, С.Ф. Голова, І.Є. Давидовича, В.Ю. Звенячкіної, В. Зіновчука,

Ю.Б. Кравчука, М. Махера, М.А. Меньшикової, Г.О. Партина, Є.В. Рогатенюк, В. Рудницького, Т. Рудницького, І.Б. Садовської, Ф. Селто, Г.Б. Тітаренка, А.А. Турила, А.М. Турила, Р. Хілтона, А.І. Яковлева, А.І. Ясіньської. Високо оцінивши праці науковців у сфері досліджень управління витратами, але детальнішого розгляду потребує дослідження проблеми управління трансакційними витратами на підприємстві.

ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Завданням статті є висвітлити основні аспекти управління витратами, в тому числі трансакційними та запропонувати механізм управління такого роду витратами для ефективного розвитку суб'єкта господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поштовхом до виникнення і розвитку управлінського обліку можна вважати промислову революцію в ХІХ ст. Так, М. Сміт слушно зазначає: "Зміна умов господарювання створила потребу в інформації про витрати — і тим самим з'явилися перші інформаційні системи управлінського обліку" [1, с. 24].

Підсистема управлінського обліку слугує інтересам ефективного управління, тому рішення про доцільність її впровадження в тій або іншій формі варто приймати на основі оцінювання співвідношення витрат та доходів від її функціонування. Система управлінського обліку є ефективною, якщо вона дає змогу полегшити досягнення цілей організації з найменшими витратами на організацію і функціонування самої системи [2, с. 193].

Одна з основних складових управлінського обліку — це управління витратами. С.Ф. Голов розглядає управління витратами як систему, що дає змогу чітко відстежувати, аналізувати та контролювати витрати [3, с. 30].

Розглядаючи систему управління витратами Г.О. Партин [4], Р. Хілтон, М. Махер та Ф. Селто [5] зауважують, що це сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів управління витратами, які утворюють певну цілісність, за допомогою яких узагальнюються процеси постачання, використання ресурсів, а також вирішуються чітко поставлені цілі, реалізуються тактичні і стратегічні плани, що, у свою чергу, забезпечує ефективну діяльність організації.

Сучасна система управління вважається не достатньо ефективною, якщо вона на перше місце не ставить "людський чинник", оскільки успіх будь-якої діяльності насамперед залежить від зусиль трудового колективу, професіоналізму суб'єктів управління, їх зацікавленості у результатах своєї праці [6, с. 117]. Так, І.Є. Давидович [7] та О.В. Крушельницька [8] вказують, що управління витратами — це комплексний різносторонній та активний процес, який складається з керівних дій, які полягають в отриманні економічного розвитку підприємства. А ось колектив авторів А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило вказують на тому, що управління витратами являє собою процес цілеспрямованого формування оптимального рівня витрат підприємства [9, с. 19].

Т.М. Салій зазначає, що ефективна система управління витратами повинна бути суттєвим засобом їх зменшення [10, с. 7]. Інший погляд має вчений А.І. Яковлев, який вказує на те, що ефективне управління витратами передусім

забезпечується не контролем ресурсів, а пошуком і реалізацією кардинально поліпшених способів здійснення операційної діяльності, що й обумовлює рівень витрат на підприємстві [11, с. 18]. На відміну від інших вчених Т.І. Адирова зосереджує свою увагу не тільки на необхідності зменшення витрат та їх раціоналізації, а й на формуванні необхідної структури витрат [12, с. 16].

Головною метою управління витратами є досягнення максимального ефекту діяльності підприємства за оптимальних витрат на його досягнення [13, с. 138]. Також М.А. Меньшикова зазначає, що метою управління витратами є процес їх оптимізації для виконання завдань, які стоять перед економічним суб'єктом господарювання [14, с. 115].

Вимоги до управління витратами на підприємствах викликані тим, що на діяльність з формування собівартості продукції має вплив різні фактори: зміна умов конкуренції; потреба покупців у продукції; впровадження гнучкого автоматизованого виробничого обладнання; комп'ютеризація процесу контролювання, виготовлення, контролю, якості продукції [15, с. 14].

Отже, система управління витратами має функціональний та організаційний аспекти, вона включає такі організаційні підсистеми, як пошук і виявлення чинників економії ресурсів, нормування та планування витрат за їх видами та ресурсами, а це допомагає здійснювати облік та аналіз витрат, що призводить до стимулювання економії ресурсів, а в подальшому до їх зниження [16, с. 48]. А це у свою чергу спонукає управління витратами базуватися на застосуванні системного підходу до управління, що дозволить систематизувати взаємозв'язок окремих елементів підсистем із завданнями системи загалом, а, як наслідок, до відповідності системи обліку завдань управління витратами. Керівництво господарюючого суб'єкта за допомогою цієї системи управління матиме змогу застосувати ефективні методи для оцінки і контролю результатів діяльності підрозділів та застосування останніх досягнень економіки, математики та практики для подальшого удосконалення [17, с. 360].

З розвитком різноманітних економічних течій в управлінні витрат виокремлюють у літературних джерелах основні їх концепції. Так, В.Ю. Звенячкіна [16], Е.В. Рогатенюк, Р.В. Стіфонова [18] та Н.В. Гришко [19] виділяють такі основні базові концепції управління витрат: концепція витратоутворюючих факторів, концепція додаткової вартості, концепція доданої вартості, концепція ланцюжка цінностей, концепція альтернативних витрат, концепція трансакційних витрат, концепція АВС, концепція стратегічного позиціонування, концепція витрат, що пов'язана з якістю.

Однією із основних базових концепцій управління витратами є концепція трансакційних витрат. Доктриним зерном концепції є той факт, що у будь-якій економіці є два види витрат: виробничі (операційні) і трансакційні. Базовою одиницею в теорії трансакційних витрат визначається акт економічної взаємодії, угода, трансакція. Категорія трансакції розуміється гранично широко і використовується для позначення обміну товарами, юридичними зобов'язаннями, угодами короткострокового й довгострокового характеру, що вимагають детального оформлення і припускають просте взаєморозуміння сторін. Витрати і втрати, якими може

супроводжуватися така взаємодія, одержали назву трансакційних витрат [16, с. 47].

Вперше поняття трансакційних витрат ввів у науковий обіг Р. Коуз. У своїй праці "Природа фірми" (1937 р.) він вважає, що трансакційні витрати — це витрати, які виникають при використанні цінового ринкового механізму. Цей вчений вважає, що без поняття трансакційних витрат неможливо зрозуміти, як працює економічна система та не можна проаналізувати численні її проблеми [20]. На нашу думку, трансакційні витрати — це витрати, пов'язані зі збиранням, обробкою та аналізом даних про ринок; проведенням переговорів і прийняттям рішень; контролем та аналізом виконання контрактів і прав власності [21].

Доповнити сучасні концепції І. Б. Садовська пропонує за допомогою концептуальної моделі, яка буде орієнтована на управління трансакціями і передбачатиме використання облікової інформації у двох напрямках — до сфер відповідальності та до центру регулятивних схем структур господарського й державного управління. До того ж ця модель забезпечить визнання двох основоположних концепцій вартості — трудової теорії вартості та маржиналізму (граничної корисності благ). Згадана дослідниця передбачає також у своїй моделі розробку методології обліку трансакційних витрат, зумовлених дефіцитом інформації, невизначеністю й ризиками, і здійснення класифікації трансакційних витрат з точки зору обмежених ресурсів (економічна) та власних інтересів (опортуністична), що сприятиме контролю (COSO) й оцінюванню ефективності здійснення трансакцій. Впровадження запропонованої концепції, на думку цієї вченої, допоможе забезпечити зацікавлених користувачів інформацією про трансакційні витрати, які здійснюють підприємства у процесі посилення економічної глобалізації; проводити системний аналіз характеру, структури й динаміки цих витрат з метою посилення управління ними [22, с. 151].

Таким чином, в організації обліку витрат підприємства доцільно здійснювати процес управління трансакційними витратами. Таке управління цими витратами, будучи одним з основних факторів управління, забезпечить якісне управління підприємством загалом, що дасть змогу залишатися суб'єкту господарювання конкурентоспроможним і займати стійку позицію на ринку праці.

На наш погляд, дуже вдало В. Зіновчук та О. Влащенко [23, с. 159] показали органограму механізму управління трансакційними витратами, яка розкриває поетапність здійснення управління ними. Механізм управління трансакційними витратами подано на рисунку 1.

Отже, механізм управління трансакційними витратами розподілено на три рівні, кожен з яких пов'язаний з вихідними даними попереднього рівня.

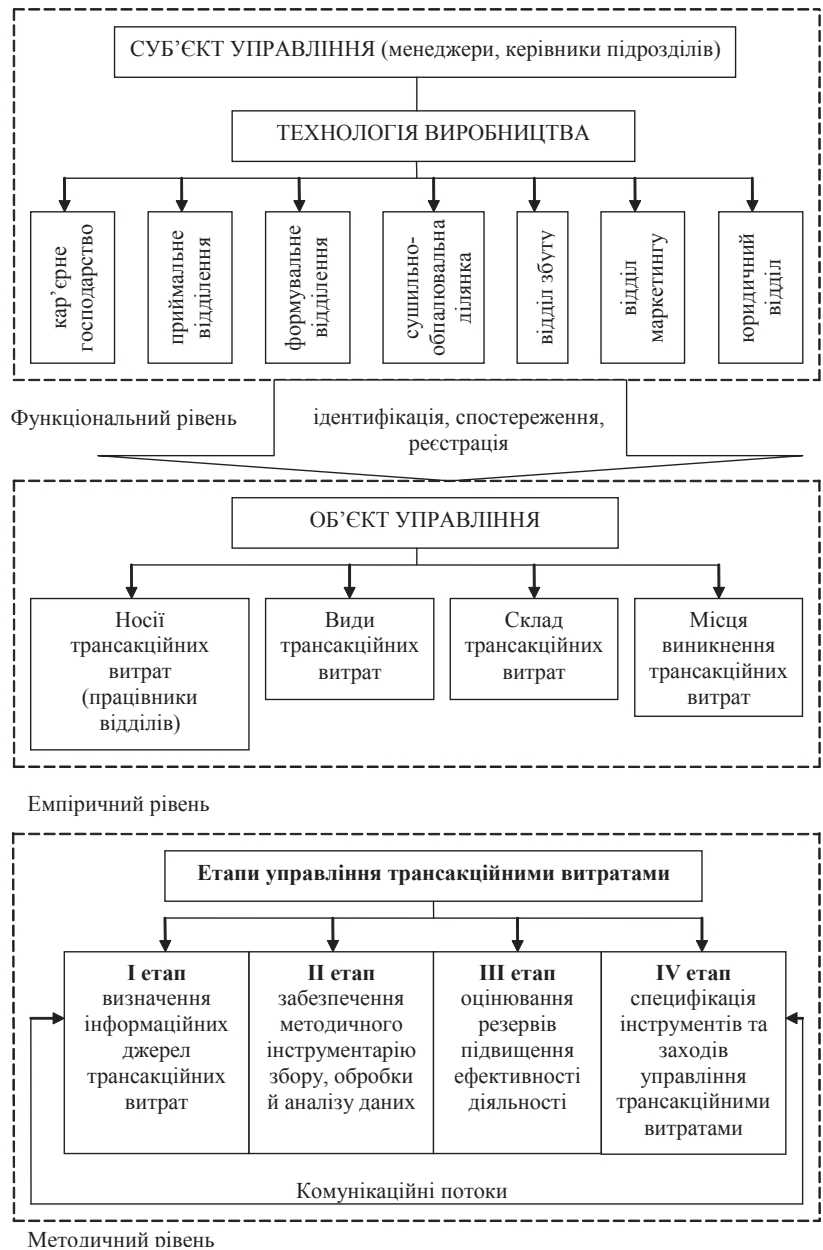

Рис. 1. Механізм управління трансакційними витратами

Функціональний рівень розкриває інформацію, де саме виникають трансакційні витрати. Тут висвітлено, що трансакційні витрати виникають у таких процесах технології виробництва, як: кар'єрне господарство, приймальне відділення, формувальне відділення, сушильно-обпалювальна ділянка, відділ збуту, відділ маркетингу, юридичний відділ тощо. За рахунок методів ідентифікації, спостереження та реєстрації інформація з функціонального рівня потрапляє і деталізується на емпіричному рівні, на якому розкриваються об'єкти управління трансакційних витрат. Цей рівень показує носіїв трансакційних витрат, тобто працівників, у яких виникли трансакційні витрати, їхні види, відображає склад та місця виникнення таких витрат. Отже, цей рівень загалом відображає інформацію про трансакційні витрати. Наступним рівнем є методичний рівень, де, власне, висвітлено, які існують етапи управління трансакційними витратами, тобто що саме потрібно робити для управління такими витратами. Ці етапи розподілено

логічно, оскільки за допомогою комунікаційних потоків інформація від одного етапу передається до наступного. Неврахування одного з етапів чи перескакування через будь-який з цих етапів не забезпечить ефективне управління трансакційними витратами.

Таким чином механізм управління трансакційними витратами показує місця виникнення трансакційних витрат, їхні види та можливі шляхи управління ними, що дасть змогу управлінській ланці отримувати повну й достовірну інформацію і приймати виважені управлінські рішення, а це призведе до результативного управління трансакційними витратами та ефективної роботи суб'єкта господарювання загалом.

Зауважимо, що управління трансакційними витратами є трудомістким процесом і сукупністю робіт, які діють на виокремлення та здійснення витрат у всіх видах діяльності для отримання раціонального рівня трансакційних витрат підприємства. Складність управління трансакційними витратами зумовлена тим, що вони розподілені між витратами підприємства, виникають на всіх етапах здійснення господарської діяльності суб'єкта господарювання і в різних сферах відповідальності.

На нашу думку, управління трансакційними витратами слід розглядати в двох напрямках. Перший напрям показує, що трансакційні витрати збільшуються відповідно до зростання невстановлених умов впливу зовнішнього середовища на підприємство та підвищення не надійності бізнес-партнерів. Рівень трансакційних витрат впливає на інтенсивність цінової конкуренції, формування масштабу ринку, галузі виробництва, вид стратегії просування товару, еластичність попиту на товар і стадії життєвого циклу товару, покращує конкурентоспроможність та збереження потужності підприємства. Другий напрям передбачає скорочення трансакційних витрат, що приводить до зменшення собівартості, ціни продукції й витрат діяльності, оскільки величина трансакційних витрат впливає на кінцевий результат діяльності підприємства.

Основне завдання управління трансакційними витратами підприємства — це посилення конкурентних можливостей підприємства і забезпечення його результативного функціонування на ринку за рахунок побудови раціонального механізму формування таких витрат.

Директор, менеджери, керівники сфер відповідальності та бухгалтери є суб'єктами управління трансакційними витратами. Відповідно, об'єктами управління трансакційними витратами стають витрати, пов'язані з вивченням і моніторингом ринку (ринків продавців, ринків покупців) та цінової політики конкурентів, витрати на проведення переговорів, укладання й юридичне оформлення контрактів, витрати на контроль і дотримання умов угоди.

На нашу думку, суб'єкт управління трансакційними витратами виконує такі функції, як: інформаційна, яка полягає у виокремленні із сукупності інформації, пов'язаної з трансакційними витратами, та наданні релевантної інформації управлінській ланці; аналітична — в аналізі інформації, пов'язаної з трансакційними витратами, і пошуку шляхів та методів їхнього зменшення у деяких структурних підрозділах, а в інших — збільшення цих витрат; прогнозна — у наданні ймовірних даних

про розміри виникнення трансакційних витрат у структурних підрозділах підприємства; контрольна — у контролі трансакційних витрат і за виконанням наданих рекомендацій сферам відповідальності.

ВИСНОВКИ

Отже, в господарській діяльності суб'єкта господарювання з'являються нові об'єкти обліку, а саме трансакційні витрати, яким необхідно приділяти більше уваги, оскільки вони впливають не тільки на прибуток діяльності підприємства, а й на конкурентоспроможність підприємства на ринку. Тому виникає необхідність у розробці підходів та механізмів управління трансакційними витратами на підприємстві, які дозволять отримувати оперативну та достовірну інформацію про такі витрати від усіх підрозділів підприємства де виникають такого роду витрати, її обробляти й аналізувати, що сприятиме своєчасному прийняттю виважених управлінських рішень для ефективного розвитку підприємства. Проаналізована проблематика окреслює актуальність та перспективи подальшого розвитку досліджуваної теми.

Література:

1. Рудницький В. Еволюція управлінського обліку та сучасні концепції його розвитку / В. Рудницький, Т. Рудницький // Економічний аналіз. — 2010. — Вип. 6. — С. 24—27.
2. Тітаренко Г.Б. Управлінський облік в організації аграрних корпорацій / Г. Б. Тітаренко // Вісник ЖДТУ. — 2009. — № 3 (49). — С. 191—195.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов. — К.: Лібра, 2003. — 704 с.
4. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: моногр. / Г.О. Партин. — К.: Вид-во УБСНБУ, 2008. — 219 с.
5. Hilton R.W., Maher M.W., Selto F.H. Cost Management. Strategies for Business Decisions / R.W. Hilton, M.W. Maher, F.H. Selto. — Irwin McGraw-Hill, 2000.
6. Макаруч Ф. Класифікація витрат ринків: управлінський аспект / Ф. Макаруч // Економічний аналіз. — 2010. — Вип. 6. — С. 116—118.
7. Давидович І.Є. Управління витратами: навчальний посібник / І.Є. Давидович. — К.: Центр учб. літ., 2008. — 320 с.
8. Крушельницька О.В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах / О. В. Крушельницька // Вісник ЖДТУ. — 2010. — №1 (51). — С. 125—129.
9. Турило А.М. Управління витратами підприємства: навчальний посібник / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 120 с.
10. Салій М.В. Управління витратами авіакомпаній на організацію електронного документообігу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / М.В. Салій. — Київ, 2010. — 22 с.
11. Яковлев А.І. Удосконалення методичних засад управління витратами на промислових підприємствах /

A.I. Яковлев // Економіка. Фінанси. Право. — 2014. — № 7. — С. 17—19.

12. Адирова Т.І. Механізм управління витратами промислових підприємств / Т.І. Адирова // Агросвіт. — 2012. — № 19. — С. 16—18.

13. Іванова З.О. Особливості формування системи контролінгу на підприємствах / З.О. Іванова // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 6. — С. 136—141.

14. Меньшикова М.А. Инновационные методы управления затратами промышленных предприятий / М.А. Меньшова // Вопросы региональной экономики. — 2012. — № 2 (11). — С. 114—119.

15. Гура Н. Побудова управління витратами підприємств у хімічній галузі / Н. Гура, К. Радченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2010. — Вип. 118. — С. 14—16.

16. Звенячкіна В.Ю. Особливості підходів до управління витратами на промислових підприємствах / В.Ю. Звенячкіна // Научные труды ДонНТУ. — 2008. — Вып. 33-2. — С. 44—49.

17. Ясінська А.І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах / А.І. Ясінська // Вісник національного університету "Львівська політехніка". — 2007. — № 594. — С. 357—360.

18. Рогатенюк Э.В. Анализ базовых концепций управления затратами предприятия / Э.В. Рогатенюк, Р.В. Стифонова // Экономика Крыма. — 2011. — № 1 (43). — С. 325—329.

19. Гришко Н.В. Сучасні концепції управління витратами промислових підприємств / Н. В. Гришко // Культура народов Причерноморья. — 2007. — № 99. — С. 33—38.

20. Коуз Р. Фирма. Рынок. Право / Р. Коуз. — М.: Дело, 1993. — 192 с.

21. Бонарев В.В. Трансакційні витрати як економічна категорія / В.В. Бонарев // Економічні науки: зб. наук. праць Луцьк. нац. техн. ун-ту. — 2011. — Вип. 8 (29). — Ч. 2. — С. 65—78.

22. Садовська І.Б. Концепції управлінського обліку в процесі його еволюційного розвитку / І.Б. Садовська // Економічний аналіз. — 2010. — Вип. 6. — С. 149—151.

23. Зіновчук В. Управління трансакційними витратами в агробізнесі / В. Зіновчук, О. Власенко // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. — 2009. — № 17 (2). — С. 157—168.

References:

1. Rudnyts'kyi, V. and Rudnyts'kyi, T. (2010), "The evolution of management accounting and modern concepts of development", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 6, pp. 24—27.

2. Titarenko, G.B. (2009), "Managerial accounting in the agricultural corporations' organizing", *Visnyk ZhDTU*, vol. 3 (49), pp. 191—195.

3. Golov, S.F. (2003), *Upravlins'kyj oblik [Management accounting]*, Libra, Kyiv, Ukraina.

4. Partun, G.O. (2008), *Upravlinnia vytratamy pidpriemstva: kontseptual'ni zasady, metody ta instrumentarij [Cost management company: conceptual principles, methods and tools]*, UBSNBU, Kyiv, Ukraina.

5. Hilton, R. W. Maher, M. W. and Selto, F. H. (2000), *Cost Management. Strategies for Business Decisions*, Irwin McGraw-Hill, New York, USA.

6. Makarchyk, F. (2010), "Classes cost markets: management aspect", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 6, pp. 116—118.

7. Davydovych, I.E. (2008), *Upravlinnia vytratamy [Cost management]*, Centr ychb. lit., Kyiv, Ukraina.

8. Krushelnyska, O.V. (2010), "Perfection system of cost management in enterprises", *Visnyk ZhDTU*, vol. 1 (51), pp. 125—129.

9. Turylo, A.M. Kravchuk, Y.B. and Turylo, A.A. (2006), *Upravlinnia vytratamy pidpriemstva [Cost management company]*, Tsentri navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraina.

10. Salij, T.M. (2010), "Management of Airline Expenses for Organizing of Electronic Circulation of Documents", Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management of enterprises (by kinds of economic activities), National Aviation University, Kyiv, Ukraina.

11. Yakovlev, A.I. (2014), "The improvement of methodological foundations of managing costs at industrial enterprises", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 7, pp. 17—19.

12. Adurova, T.I. (2012), "The mechanism of cost management at industrial enterprises", *Agrosvit*, vol. 19, pp. 16—18.

13. Ivanova, Z.O. (2012), "Features of formation of system of controlling at the enterprises", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 136—141.

14. Mentshikova, M.A. (2012), "Innovative management methods for administration costs of industrial enterprises", *Voprosy regional'noj jekonomiki*, vol. 2 (11), pp. 114—119.

15. Gura, N. and Radchenko, K. (2010), "A construction of management of enterprises charges is in chemical industry", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, vol. 118, pp. 14—16.

16. Zvenyachkina, V.Y. (2008), "Characteristic features of the approach to cost management at industrial enterprises", *Nauchnye trudy DonNTU*, vol. 33-2, pp. 44—49.

17. Yasinska, A.I. (2007), "The essence of cost management in domestic enterprises", *Visnyk natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, vol. 594, pp. 357—360.

18. Rogatenyuk, E.V. and Stifanova, R.V. (2011), "Analysis of the basic concepts cost management enterprises", *Ekonomyka Kryma*, vol. 1 (43), pp. 325—329.

19. Grishko, N.V. (2007), "Modern concepts of cost management of industrial enterprises", *Kul'tura narodov Prychernomor'ia*, vol. 99, pp. 33—38.

20. Coase, R.H. (1993), *Fyrma. Rynok. Pravo [Firm. Market. Right]*, Delo, Moskva, Rossija.

21. Bonarev, V.V. (2011), "Transaction costs as economic category", *Ekonomichni nauky: zb. nauk. prats' Luts'k. nats. tekhn. un-tu*, vol. 8 (29), pp. 65—78.

22. Sadovs'ka, I.B. (2010), "Conceptions of administrative account in the process of its evolutionary development", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 6, pp. 149—151.

23. Zinovchuk, V.V. and Vlasenko, O.P. (2009), "The management of transaction costs in agribusiness", *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, vol. 17 (2), pp. 157—168.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2017 р.